

Брик Т.О.

УДК 348

**ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ КУРСАНТАМИ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Брик Т.О.

Харківський університет Повітряних Сил

**ПОДОЛАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАР'ЄРІВ КУРСАНТАМИ
У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ**

Брик Т.О.

В статті проаналізовано загальні психологічні бар'єри, виникнення яких не обмежується навчальними ситуаціями, та специфічні психологічні бар'єри, наявність яких при вивченні іноземної мови у ВВНЗ може перетворитися на істотну перепону та визначено шляхи їх подолання.

Ключові слова: діалог, комунікація, курсанти, негативні емоції.

**ПРЕОДОЛЕНИЕ ПСИХОЛОГИЧЕСКИХ БАРЬЕРОВ КУРСАНТАМИ
В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА**

Брык Т.А.

В статье проанализированы общие психологические барьеры, возникновение которых не ограничивается учебными ситуациями, и специфические психологические барьеры, наличие которых при изучении иностранного языка в ВВУЗе может стать значительным препятствием, а также определены способы их преодоления.

Ключевые слова: диалог, коммуникация, курсанты, негативные эмоции.

**OVERCOMING OF PSYCHOLOGICAL BARRIERS BY CADETS
IN THE PROCESS OF LEARNING FOREIGN LANGUAGE**

Bryk T.A.

In the article the author analyzed the general psychological barriers the appearance of which is not limited with the situations of learning and the

specific psychological barriers presence of which in the process of foreign language learning in the higher military educational institutions can become a serious problem. The ways of their overcoming are determined.

Key words: dialogue, communication, cadets, negative emotions.

Постановка проблеми. Українське суспільство відчуває гостру потребу в фахівцях різних галузей, які б не лише володіли іноземною мовою, але й ефективно користувалися нею для обміну інформацією, встановлення професійних контактів, досягнення порозуміння в діалозі культур. Перед професійною освітою постало завдання підготовки офіцерів, в короткі терміни і високою якістю, здатних використовувати іноземну мову як засіб комунікації для вирішення професійних завдань. Значною перепорою у цьому процесі можуть стати психологічні бар'єри, тому при необхідності на заняттях з іноземної мови потрібно допомагати майбутнім офіцерам їх подолати.

Мета статті – проаналізувати загальні психологічні бар'єри, виникнення яких не обмежується навчальними ситуаціями, та специфічні психологічні бар'єри, наявність яких при вивченні іноземної мови у ВВНЗ може перетворитися на істотну перепону та визначити шляхи їх подолання.

Основна частина. Психологічні труднощі, що виникають при вивченні іноземних мов у курсантів вищого військового навчального закладу (ВВНЗ), пов'язані з численними психологічними бар'єрами, джерелом яких є переважно негативні емоції [5]. Науковці називають різні негативні емоції, які перешкоджають успішному вивченню іноземної мови, насамперед, вони вказують на невпевненість людини в собі, страх кепкування під час іншомовного спілкування, сором'язливість, побоювання сказати щось не так, страх говорити іноземною мовою в присутності інших, комплекс меншовартості, «мовний бар'єр», усвідомлення вузькості свого світогляду.

На наш погляд, найбільшими бар'єрами, що виникають у курсантів у процесі навчання, є страх, сором та почуття провини. Зазначимо, що бар'єр страху в міжособистісному спілкуванні подолати найважче, оскільки страх – це негативний емоційний стан, що

виникає у випадку отримання суб'єктом інформації про можливу загрозу для його життєвого благополуччя, реальну чи уявну небезпеку тощо. При навчанні іноземної мови бар'єр страху виникає на різних лінгвістичних рівнях, зокрема фонетичному, лексичному, граматичному та стилістичному.

Джерелом бар'єру сорому та провини є почуття незручності за себе чи іншого. Сором найчастіше охоплює людину в ситуації, коли її надмірно критикують або хвалять. Зауважимо також, що окремі автори підкреслюють одночасне переживання людиною сорому та провини, оскільки, як вони вважають сором та провини є за своєю суттю однією емоцією, що по-різному представлена у свідомості. [3].

Страх та сором також тісно пов'язані між собою. Як правило, якщо людину постійно присоромлювати за будь-який вияв остраху, то вона буде відчувати сором кожного разу, коли буде чимось налякана. Таким чином, можна зробити висновок, що переживання страху та сорому надзвичайно негативно впливають на психіку, а тому необхідно робити все, щоб курсанти отримували максимум позитивних емоцій на заняттях з іноземної мови.

З усіх психологічних бар'єрів, що виникають при вивченні іноземної мови, можна виділити три основні.

1. Бар'єр розуміння. Він пов'язаний з тим, що, часто курсанту, який вивчає іноземну мову, важко зрозуміти співрозмовника з першого разу. Особливо це стосується вивчення англійської мови, адже її носії вимовляють слова досить швидко і дуже злитно. Саме тому бар'єр розуміння при вивченні англійської мови часто вищий, ніж при роботі, наприклад, з іспанською мовою, в котрій слова прийнято вимовляти більш чітко.

У курсантів, які страждають від бар'єру розуміння, відчувають незручність з-за того, що вони будуть змушені перепитувати співрозмовника в тому випадку, якщо вони не зрозуміють його з першого разу. Інколи бар'єр розуміння призводить до того, що майбутні офіцери настільки сильно зосереджені на тому, щоб повністю сконцентруватися та зрозуміти співрозмовника з першого разу, що в результаті просто взагалі перестають слухати того, хто говорить.

Викладач має пояснити таким курсантам, що вирішення даної проблеми є в тому, щоб, по-перше, усвідомити, що це нормальна ситуація,

коли виникає потреба щось перепитати – ніхто з-за цього на них не образиться, а, по-друге, з самого початку попрохати свого співрозмовника говорити у більш повільному темпі. Для цього курсантам можна запропонувати вивчити фразу «*Could you speak more slowly, please?*» і порекомендувати користуватися нею, якщо виникне така необхідність.

2. Бар'єр говоріння виникає з-за невпевненості курсантів, які вивчають іноземну мову, в тому, що їхнього словникового запасу достатньо для висловлення думки. Нерідко майбутні офіцери хвилюються з-за того, що, підбираючи подумки потрібні іноземні слова і словосполучення, вони змушують чекати свого співрозмовника, а це не дуже коректно. В такій ситуації є необхідність нагадати курсантам, що процес боротьби з бар'єром говоріння дуже простий – необхідно чітко усвідомити, що чим більше вони хвилюються, тим швидше вони забувають навіть ті слова, які їм добре відомі ще з школи. Таким курсантам можна порадити припинити занадто хвилюватися про комфорт співрозмовника, і їхньому співбесіднику стане легше з ними спілкуватися.

3. Міжкультурний бар'єр пов'язаний з тим, що курсанти не враховують культурні традиції країни-носія мови, що вивчається. Тут викладач може порадити більше цікавитися всім, що пов'язано з країною мови, що вивчається, наприклад, її історією, літературними творами, прислів'ями, приказками та ін. Це допоможе курсантам краще пізнати мову і реалії життя даної країни.

Також ми можемо виділити психологічні бар'єри, які виникають на занятті з іноземної мови з вини педагога.

Бар'єр сприйняття часто виникає при нечіткому формулюванні думок під час діалогу викладач – курсант, а також за умови упередженого ставлення до майбутнього офіцера. Неемоційне мовлення педагога також важко знаходить відгук серед курсантів. Проте подолати бар'єр сприйняття можна за допомогою таких невербальних форм спілкування, як жести, міміка та візуальний контакт.

Також сюди можна віднести бар'єр фонетичного нерозуміння, який з'являється через невиразне швидке мовлення викладача іноземної мови, мовлення-скоромовки та мовлення з великою кількістю звуків-паразитів. Цей бар'єр можна подолати досить швидко, але за умови методичної компетентності викладача іноземної мови, оскільки ця

перешкода викликана страхом неправильної вимови, зневірою у власні фонетичні здібності, тому викладачеві необхідно індивідуально пояснювати особливості вимови. Якщо ж методична компетентність викладача іноземної мови у ВВНЗ буде поєднуватися з психологічною, то він, застосовуючи активні форми навчання, зможе допомогти курсантам подолати цей психологічний бар'єр.

У процесі навчання іноземної мови можуть виникати також, крім фонетичного, психологічні бар'єри непорозуміння на лексичному, семантичному та граматичному рівнях. Виникнення бар'єрів на перших двох рівнях пов'язане з відмінностями в системах значень (тезаурусах) учасників комунікації. Психологічні непорозуміння, що виникають у майбутніх офіцерів на граматичному рівні, пов'язані з нерозумінням правил побудови речень в іноземній мові, а також з незнанням особливостей граматики іноземної мови. Цей вид психологічного бар'єра можна легко усунути через пояснення та закріплення граматичних конструкцій [1].

Значною мірою руйнують нормальне міжособистісне спілкування бар'єри непорозуміння стилістичного рівня, що виникають у випадку невідповідності стилю мовця та ситуації спілкування або стилю мовлення і актуального психологічного стану реципієнта [2]. Наприклад, часто можна спостерігати, як курсанти у діалогічному спілкуванні змішують мовленнєві штампи різних рівнів (еклектика жаргонізмів та дипломатичного мовлення). Відчуття мовного стилю виникає не відразу, а тому подолати цей вид психологічного бар'єру досить важко.

Можна також виділити бар'єр непорозуміння, що виникає на логічному рівні. Це буває у випадках, коли логіка міркування, яку запропонував один з співрозмовників, є надто складною для сприйняття, її реципієнт вважає неправильною або вона суперечить притаманному йому шляху доведення.

Для оптимального розвитку навчальної ситуації та подолання зазначених психологічних бар'єрів викладачеві іноземної мови слід враховувати індивідуальні особливості курсантів та загальні характеристики навчальної групи. Індивідуальні особливості можна поділити на три групи. До першої групи належать психофізіологічні характеристики, які залежать від природних даних. Насамперед це темперамент,

який визначає динаміку реагування, характер активності, швидкість орієнтації у ситуації та рівень емоційності. Другу групу складають загальна спрямованість, рівень вимог, самооцінка, інтереси тощо, третю – індивідуальні особливості вищих пізнавальних процесів.

Зазначимо, що знання індивідуальних особливостей курсантів дозволяє викладачеві правильно передбачити ступінь та спосіб їх реагування на різні види завдань, допомагає керувати процесом навчання, створює умови для дружньої атмосфери, уникнення психологічних бар'єрів на різних рівнях спілкування. Крім того, психологічна компетентність педагога дозволяє коригувати мотиви та потреби при спілкуванні іноземною мовою, оскільки він розуміє, чи хоче курсант певної навчальної групи розмовляти іноземною мовою, чи цікаво йому спілкуватися з одногрупниками та з викладачем, чи може він запропонувати свої теми для обговорення. За умови правильної організації мотивів говоріння іноземною мовою навчання стає логічно значущим та орієнтованим.

Також зазначимо, що рівень, глибина та диференційність пізнавальних потреб та інтересів у різних людей є різною. Є. Ільїн виокремив фактори, що сприяють формуванню позитивних мотив до навчання. Серед них учений вказав: на усвідомлення найближчих та кінцевих цілей навчання; усвідомлення теоретичної та практичної значимості знань; емоційну форму викладення навчальної інформації; показ «перспективних ліній» у розвитку наукових понять; професійну спрямованість навчальної діяльності; установавання пізнавального психологічного клімату у навчальній групі [4].

Під впливом мотивації вивчення іноземної мови набуває для курсантів особистісного характеру і тому стає результативнішим.

Висновки. Психологічні бар'єри можуть створювати значні перепони в процесі вивчення іноземної мови у ВВНЗ. Важливими є допомога курсантам у подоланні психологічних труднощів при навчанні, а також урахування особливостей вияву психічних пізнавальних процесів при навчанні іноземної мови. Під час навчальних занять потрібно створювати сприятливу емоційно-психологічну атмосферу за допомогою сумісних переживань, позитивного оцінювання професійних якостей курсантів, заохочення обраного напряму спілкування або способу ви-